Bertsolaritza

GIZONA, ABERE ERREIÑUKO

Abere erreiñukoak gera gizonok. Erreiñu ontan abere diferentzi aundiak ditugu, batzuetatik besteetara noski. Gizonok zerbait gorago gaude, au da, gizona abere izanik ere, maílla batzuk gorago sur-kitzen dalako, soziala da, politikua, erlijioduna; eder-zalea ere bai, au da, eder edo estetika zentzunez jantzia dugu.

Zerk egiten du olako? Arima berezi baten jabe baita. Badute be-rena abereak ere, baiña ez ta arrazoiduna, adimenduna, beste zerbait batzik. Guk arima arrazoidun orren bitartez, pentsamentuak sortzen ditugu; abereak ez dute orretarako gaitasunik; ez dute pentsamentu-rik, ezta guk bezela pentsamentu oiek besteri adierazteko indarrik ere. Gizonok, naizta abere erreiñukoak izan, geure aberetasuna, be-rezko genduen jantzia erantzi egiá dugu. Egia ote diot? Orrela bear luke, baiña ikus zenbat aberekeri gizonen artean, gaur ere: burruka, andikeri, gorroto, nasaikeri ta abar. Guzti ori, berriz, gizonaren be-rezko aberetasunari dagokiona dugu.

GIZONA, ADIMENDUN

Erreiñu orren barnean, noiz egin zan gizona adimendun, arrazoi-dun? Ez dakigu, ta jakingo ere ez, ziur asko. Nola ez dakigula, alere, millaka urte joanak dirala, gizona adimendun aurkitu zan; eta artu zuen dogi ori geiker, beste abere ta pizti guztiak baiño gorago jarretu zan. Ortik dator gerora, abereen artean, beekoen eta goikoen bereizkuntza. Egia esateko, luzaro jarraitu zuen gizonak bere asierako arima nahasi ta bihur orrekin; barnean zitun biotz-zauskadak adieraz-teko —jan-gosea batez ere—, alaru ta garrazilak botatzen zitun; giza nai zuen, ozoki ta ugari. Santimamiñe aitzuloko margoirudiak ez al dute olako zerbait esan nai? Margo oiek an ezarri aurretik ere, ordea, berezko beroak bultz-egiten zion gizonari, bai, ormetan margozte ta arte antzera bere pentsamentuak jaurti utzi aurretik ere, berezko beartzanak, premiñak eragiten zion. Baiña egiá au ere: gizona doi-doi berezkatzen zan beste abereengandik, bere barne-sen-tipenak dantzatuz, pintatuz eta ormetan irarriz erakustera iritxi zan arteraño.

Bien bitartean, ur ibilli antzo, urte mordoa joan zan igaroaz, artea zer zan jakitera eldu arteraño. Millaka urteetan guk gaur arte —*arti*— deritzaiguna ixillik zegoen. Gizarteko zerbitzari bezela ba-zuen indarra, erlijio, siñiskera ta maji ta oiekoetarako ballo zuen; etzuen, orraitio, barnean zeukan giza-lanaren edertasuna estimatzen. Ortara iritxi orduko beste urte mordoxka joan zan.

Garai illun aietan, alere, bazan artea, gizonak bere sentipenez eta adimen-indarrez sortua. Ta orixe dugu, ain zuzen ere, estetika zentzuna. Alderdi au, gauden eder-momentu ontan ere, asko ikasi ta artertu gabe daukagu; ez gero gure literaturan bakarrik, mundu zabalekoan ere berdin, nik uste.

AOZ-AOZKO LITERATURA

Gaur irarkola —imprenta— daukagularik, uste dugu idatzi gabeko literatura eziña dala. Egia ote? Munduan, baiña —eta guk— alako literaturgai daukagu idatzi gaberik ere millaka gizaldietan izan eta bada dutenak.

Erda oso ugaria dugu tradizioetan, eta aoz-ao dabiltzen gauzetan. Eta nork ukatu oiek daukaten artea? Aurretikoengandik jaso zitzai-kun ipuiak, [illegible], berso, kopla zahar ta paiñontzakoak ez ote dira olako zerbaiten erakusle [illegible]? Ba-zitun, bai, aspaldi aurreko gizonak bere arte-argitziak. Asaba ta aurrekoen pentsamentuak jasotzen zitun, baita berak ondorengoai [illegible] ere.

Euskaldunok, orren gain, antziña-antziñakoa dugu geure kultura berezi bat, [illegible] noski. [illegible] ugari, [illegible] Euskera dugu [illegible] gure eder-lanetarako [illegible] literatura [illegible], gure bertsolaritza. Baiña [illegible], urrengoan geiago.

[illegible]